Vol 7 Issue 3 Dec 2017

ISSN No : 2249-894X

Monthly Multidisciplinary Research Journal

Review Of Research Journal

Chief Editors

Ashok Yakkaldevi
A R Burla College, India

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies,
Sri Lanka

Welcome to Review Of Research

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2249-894X**

Review Of Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

Sanjeev Kumar Mishra

Advisory Board

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Fabricio Moraes de AlmeidaFederal University of Rondonia, Brazil

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Xiaohua Yang
University of San Francisco, San Francisco

Karina Xavier
Massachusetts Institute of Technology (MIT), USA

May Hongmei Gao
Kennesaw State University, USA

Marc Fetscherin
Rollins College, USA

Liu Chen
Beijing Foreign Studies University, China

Mabel Miao
Center for China and Globalization, China

Ruth Wolf
University Walla, Israel

Jie Hao
University of Sydney, Australia

Pei-Shan Kao Andrea
University of Essex, United Kingdom

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Ilie Pintea
Spiru Haret University, Romania

Mahdi Moharrampour
Islamic Azad University buinzahra Branch, Qazvin, Iran

Titus Pop
PhD, Partium Christian University, Oradea,
Romania

J. K. VIJAYAKUMAR
King Abdullah University of Science & Technology,Saudi Arabia.

George - Calin SERITAN
Postdoctoral Researcher
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences
Al. I. Cuza University, Iasi

REZA KAFIPOUR
Shiraz University of Medical Sciences
Shiraz, Iran

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

Awadhesh Kumar Shirotriya

Nimita Khanna
Director, Isara Institute of Management, New Delhi

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur

P. Malyadri
Government Degree College, Tandur, A.P.

S. D. Sindkhedkar
PSGVP Mandal's Arts, Science and Commerce College, Shahada [M.S.]

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

C. D. Balaji
Panimalar Engineering College, Chennai

Bhavana vivek patole
PhD, Elphinstone college mumbai-32

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary, Play India Play (Trust),Meerut (U.P.)

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

Jayashree Patil-Dake
MBA Department of Badruka College Commerce and Arts Post Graduate Centre (BCCAPGC),Kachiguda, Hyderabad

Maj. Dr. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

AR. SARAVANAKUMARALAGAPPA UNIVERSITY, KARAIKUDI,TN

V.MAHALAKSHMI
Dean, Panimalar Engineering College

S.KANNAN
Ph.D , Annamalai University

Kanwar Dinesh Singh
Dept.English, Government Postgraduate College , solan

More.........

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.oldror.lbp.world

REVIEW OF RESEARCH
ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.2331(UIF)
VOLUME - 7 | ISSUE - 3 | DECEMBER - 2017

भंडारा जिल्हयातील ओलित व कोरडवाहू शेतजमिनीच्या उत्पन्नाचा तुलनात्मक अभ्यास (कालावधी 2003 ते 2013)

डॉ. विनोद खापर्ने[1] , गणेश मस्के[2]
[1]मार्गदर्शक ,तायवाडे महाविद्यालय, कोराडी.
[2]संशोधनकर्ता

साराशं

प्रस्तुत संशोधनाचा मुख्य उद्देश भंडारा जिल्हयातील ओलित व कोरडवाहू शेतजमिनीच्या उत्पन्नाचा तुलनात्मक अभ्यासकरणे हा होता.भंडारा जिल्ह्यातील प्रत्येकी २८० ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांकडुन संकलीत करण्यात आलेल्या माहितीचे विश्लेषण करण्यात आले. संकलीत तथ्यांच्या विश्लेषणाकरीता विविध सांख्यिकीय पद्धतींचा वापर करण्यात आला. यात प्रामुख्याने वारंवारीता व टक्केवारी तसेच विविध पर्यायांदरम्यान सार्थकता स्तर तपासण्याकरीता two proportion Z testo two sample Z test या सांख्यिकीय चाचण्यांचा वापर करण्यात आला विश्लेषित माहिती सारण्यांच्या स्वरूपात प्रस्तुत करण्यात आली आहे.

प्रस्तावना

महाराष्ट्रातील शेती ही मोसमी पावसावर अवलंबून आहे. पावसाळा ॠतूमध्ये महाराष्ट्रात पाऊस पडतो, तो सर्वत्र सारख्या प्रमाणात पडत नाही. निव्वळ पावसावर केली जाणारी शेती ही कोरडवाहू म्हणून ओळखली जाते. पावसाळा हा ॠतू चार महिन्यांचा असतो, मात्र पाऊस चार महिने सतत पडत नाही तर काही दिवसच पाऊस पडतो त्यामुळे काळी ठिकाणी शेतीसाठी सिंचनाची व्यवस्था केली जाते. सिंचनावर केली जाणारी शेती ही बागायती शेती म्हणून ओळखली जाते.

ओलित किंवा बागायती शेती

महाराष्ट्रातील काही भागामध्ये ५० ते १०० से.मी. पाऊस पडतो. या भागातील जमीन सूपीक असून शेतीसाठी कृत्रिम पद्धतीने जलसिंचनाची व्यवस्था केली जाते. अशा भागातील शेतीला बागायती शेती म्हणतात. बागायती शेतीमध्ये पावसाच्या पाण्याचा उपयोग तर होतोच, परंतु पावसाचे प्रमाण कमी झाल्यानंतर विहिरी, तलाव, धरणे यामधील पाण्याचा शेतीसाठी वापर केला जातो. या शेतीतून मुख्यतः नगदी पिकांचे उत्पादन केले जाते. ऊस, केळी, द्राक्षे, डाळिंब, मोसंबी, भाजीपाला इत्यादी नगदी पिके बागायती शेतीतून घेतली जातात. साहजिकच कृत्रिम पाणीपुरवठयामुळे बागायती शेतीतून दर हेक्टरी उत्पादन जास्त मिळते.

राज्यातील ज्या भागात पावसाचे प्रमाण जास्त व जलसिंचनाच्या सुविधा आहे अशा भागात बागायती शेती केली जाते. विशेषतः पश्चिम महाराष्ट्रात पावसाचे प्रमाण जास्त आहे. पश्चिम महाराष्ट्रातील पुणे, नाशिक, सातारा, सांगली, सोलापूर, कोल्हापूर, अहमदनगर या जिल्हामध्ये बागायती शेती मोठया प्रमाणावर केली जाते. सातारा, सांगली, कोल्हापूर, अहमदनगर हे जिल्हे ऊस उत्पादक जिल्हे म्हणून प्रसिद्ध आहे, तर नाशिक जिल्हयात द्राक्षे उत्पादन मोठया प्रमाणात घेतले जाते. महाराष्ट्रातील इतर जिल्हातही कमी अधिक प्रमाणात बागायती शेती केली जाते. जळगाव जिल्हयात केळी उत्पादन मोठया प्रमाणावर घेतले जाते तर नागपूर जिल्हयात संत्र्याचे उत्पादन घेतले जाते. मराठवाडयातील काही जिल्हयात मोसंबीचे मोठया प्रमाणात उत्पादन घेतले जाते. आता मराठवाडयातही डाळिंबाच्या बागा फुलविल्या जात आहे. यासाठी विहिरी, कालवे, तलाव यांचा जलसिंचनासाठी वापर केला जातो.

कोरडवाहू शेती

शेती हा जमीन, पाऊस व हवामान यांचा मिळून बनलेला विषय आहे. जर शेतीला सिंचनपुरवठा उपलब्ध असेल तर शेतकरी पाऊस, हवामान यासारख्या बदलापासून सुरक्षित असतो. परंतु कोरडवाहू शेतीवर पाऊस व हवामान बदलातील आघात प्रचंड प्रमाणात होतो व शेवटी मिळणा-या उत्पन्नाचा व शेतक-यांनी केलेल्या खर्चाचा तालमेळ बसत नाही व शेवटी शेतकरी हवालदिल होता. महाराष्ट्रामध्ये सरासरी ८३ टक्के जमीन ही कोरडवाहू आहे. पावसाची सरासरी ७५० मि. मी. पेक्षा कमी असलेला भाग म्हणजे अवर्षन प्रवण क्षेत्र. ज्यामध्ये मराठवाडयातील औरंगाबाद, जालना, बीड, लातूर व उस्मानाबाद या जिल्हयातील बरेचशे क्षेत्र येते. तर परभणी, हिंगोली व नांदेड जिल्हयातील बहुतांश भाग निश्चित पावसाच्या प्रदेशात येतो. या कोरडवाहू शेतीवर महाराष्ट्रातील जवळ जवळ ६० ते ६५ टक्के लोकसंख्येची रोजगारी, उत्पन्न व पालनपोषण अवलंबून आहे. एवढया मोठया लोकसंख्येला जर या शेतीतून उत्पन्न काढून जगवायचे असेल तर त्यासाठी ठोस भूमिका घ्यावी लागेल. त्याला धोरण व सुविधा द्याव्या लागतील तर महाराष्ट्रातील कोरडवाहू शेती व शेतकरी जिवंत राहू शकेल.

ग्रामिण भागातील दारिद्रय समजून घेतांना या भागातील शेतकरी हा बहुसंख्य कोरडवाहू शेतकरी, अल्प, कनिष्ठ, मध्यम भूधारक आहे. या शेतक-यांचे जमिनीतील उत्पादन कमी असते. तांत्रिक बदल, सुधारित बियाणे, अवजारे इत्यादीचा उपयोग पूर्णपणे करून घेण्यासाठी त्यांची जमीन व आर्थिक परिस्थिती कमी पडते. वाढता उत्पादन खर्च व बाजारपेठेत घसरणा-या किंमतीमुळे जो तोटा होतो यामुळे शेतक-यांची उत्पादनासाठी घेतलेली कर्जसुध्दा परत करण्याची क्षमता शिल्लक राहत नाही. हा शेतकरी शेतमजुरांप्रमाणे स्थलांतरही करून शकत नसून छोटया शेतातच अडकून पडलेला असतो. कर्ज फेडता येत नाही म्हणून तो आत्महत्येकडे वळतो अर्थात सर्वच शेतकरी आत्महत्येचा मार्ग स्विकारतो असे नाही. त्यांना धीर देण्यासाठी जवळच्या ओलीत पट्टयात मजूरी उपलब्ध करून देणे, औद्योगिक क्षेत्रात मुलांबाळांना रोजगाराची संधी उपलब्ध करून दिली तर त्यांच्या दारिद्रयाची तिव्रता कमी करता येईल.

कोरडवाहू शेतीचे उपयुक्त तंत्र वापरून काही अशी निश्चित उत्पादन मिळविता येते. नैसर्गिक घटकांबरोबरच जमीन व्यवस्थापन आणि पिक पद्धतीने योग्य नियोजन करणे गरजेच आहे. कोरडवाहू शेतीच्या सुधारित तंत्रज्ञानाची माहिती खालील प्रमाणे आहे.

१. पेरणी योग्य पाऊस होताच पेरणी करावी. पाऊस उशिरा सुरू झाल्यास आपत्कालीन पीक नियोजन अवलंबवावे.
२. धुळ पेरणी करीता २५ टक्के क्षेत्रावर ज्वारी, मूग, उडीद यासारख्या पिकांची निवड करावी.
३. पेरणीपूर्व मशागत, आंतरमशागत, एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन, एकात्मिक तण नियंत्रण व पिक संरक्षण बरोबर, शेतपातळीवर जलसंधारणाकरीता परिस्थितीनुरूप योग्य मुलस्थानी जलसंधारण पद्धतीचा अवलंब करावा.
४. मृद व जलसंधारण करण्याकरीता बांध बंदिस्ती, ओघळ व नाल्याचे उपचाराची निगराणी व दुरूस्ती पावसाळयापूर्वीच कराण्यात यावी.
५. अतिवृष्टी दरम्यान शेतात साचलेले पाणी लवकरात लवकर शेताबाहेर काढण्यात यावे [१].

संशोधनाची उद्दीष्ट्ये

१) भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नाचे तुलनात्मक अध्ययन करणे.

सारणी क्रमांक 1 : भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष 2003–04 ते 2012–13 या कालावधीत पिकापासून प्राप्त झालेल्या एकरी उत्पन्नाची तुलना

वर्ष	ओलीत जमीनधारक शेतकरी		कोरडवाहू जमीनधारक शेतकरी		Z	Sig.
	मध्यमान	मानक विचलन	मध्यमान	मानक विचलन		
२००३–०४	२१८७३	±२३१४.५	२०५४१	±१३३०.३	8.349	<0.0001
२००४–०५	२४४९७	±२५९२.२	२३००६	±१४८९.९	8.355	<0.0001
२००५–०६	२४७४२	±२६१८.१	२३२३६	±१५०४.८	8.345	<0.0001
२००६–०७	२७७११	±२९३२.३	२६०२४	±१६८५.४	8.348	<0.0001
२००७–०८	३१०३७	±३२८४.२	२९१४७	±१८८७.७	8.549	<0.0001
२००८–०९	३४७६१	±३६७८.३	३२६४५	±२११४.२	4.640	<0.0001
२००९–१०	३८९३२	±४११९.७	३६५६२	±२३६७.९	8.346	<0.0001
२०१०–११	४३६०४	±४६१४	४०९५०	±२६५२.०	8.342	<0.0001
२०११–१२	४८८३७	±४१५२.६	४५८६४	±२३८६.८	10.392	<0.0001
२०१२–१३	५४६९७	±४६५०.९	५१३६७	±२६७३.३	10.421	<0.0001

उपरोक्त सारणी क्रमांक १ मध्ये भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष २००३-०४ ते २०१२-१३ या कालावधीत पिकापासून प्राप्त झालेल्या एकरी उत्पन्नाची तुलना दर्शविण्यात आली आहे. वरील सारणीत दर्शविलेल्या तुलनात्मक माहितीनूसार भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष २००३-०४ ते २०१२-१३ या कालावधीत पिकांपासून प्राप्त उत्पन्नादरम्यान सार्थक ($P<0.05$)अंतर होते. ओलीत जमीनधारक शेतकऱ्यांच्या तुलनेत कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना पिकांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्न महत्वपूर्णपणे कमी होते. तसेच वर्ष २००३-०४ ते २०१२-१३ या कालावधीत ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना पिकांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्नात सार्थक वाढझाल्याचे निदर्शनास येते.

सारणी क्रमांक 2: भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष 2003–04 ते 2012–13 या कालावधीत उपउत्पदांपासून प्राप्त झालेल्या एकरी उत्पन्नाची तुलना

वर्ष	ओलीत जमीनधारक शेतकरी		कोरडवाहू जमीनधारक शेतकरी		Z	Sig.
	मध्यमान	मानक विचलन	मध्यमान	मानक विचलन		
२००३–०४	८४२.९	±४२.४	८५८.२	±४२.६	4.260	<0.0001
२००४–०५	९४४	±४७.५	९६१.२	±४७.७	4.276	<0.0001
२००५–०६	९५३.५	±४८	९७०.८	±४८.२	4.256	<0.0001
२००६–०७	१०६७.९	±५३.७	१०८७.३	±५४	4.263	<0.0001
२००७–०८	११९६.१	±६०.२	१२१७.८	±६०.४	4.258	<0.0001
२००८–०९	१३३९.६	±६७.४	१३६३.९	±६७.७	4.256	<0.0001
२००९–१०	१५००.३	±७५.५	१५२७.६	±७५.८	4.270	<0.0001
२०१०–११	१६८०.४	±८४.५	१७१०.९	±८४.९	4.261	<0.0001
२०११–१२	१८८२	±९४.७	१९१६.२	±९५.१	4.264	<0.0001
२०१२–१३	२१०७.९	±१०६	२१४६.२	±१०६.५	4.265	<0.0001

उपरोक्त सारणी क्रमांक २ मध्ये भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष २००३-०४ ते २०१२-१३ या कालावधीत उपउत्पदांपासून प्राप्त झालेल्या एकरी उत्पन्नाची तुलना दर्शविण्यात आली आहे. वरील सारणीत दर्शविलेल्या तुलनात्मक माहितीनूसार भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष २००३-०४ ते २०१२-१३ या कालावधीत उपउत्पदांपासून प्राप्त उत्पन्नादरम्यान सार्थक($P<0.05$)अंतर होते. ओलीत जमीनधारक शेतकऱ्यांच्या तुलनेत कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना उपउत्पदांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्न महत्वपूर्णपणे कमी होते. तसेच वर्ष २००३-०४ ते २०१२-१३ या कालावधीत ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना उपउत्पदांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्नात सार्थक वाढझाल्याचे निदर्शनास येते.

सारणी क्रमांक 3 : भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष 2003–04 ते 2012–13 या कालावधीत सर्व खर्च वजा जाता प्राप्त झालेल्या एकरी उत्पन्नाची तुलना

वर्ष	ओलीत जमीनधारक शेतकरी		कोरडवाहू जमीनधारक शेतकरी		Z	Sig.
	मध्यमान	मानक विचलन	मध्यमान	मानक विचलन		
२००३–०४	१५८५६	±५९१.९	१५०७०	±७४६.४	13.810	<0.0001
२००४–०५	१७७५९	±६६३	१६८७८	±८३५.९	13.920	<0.0001
२००५–०६	१७९३७	±६६९.६	१७०४७	±८४४.३	13.618	<0.0001
२००६–०७	२००८९	±७५०	१९०९२	±९४५.६	13.823	<0.0001
२००७–०८	२२५००	±८३९.९	२१३८३	±१०५९.१	13.734	<0.0001
२००८–०९	२५२००	±९४०.७	२३९४९	±११८६.२	13.232	<0.0001
२००९–१०	२८२२४	±१०५३.६	२६८२३	±१३२८.५	13.830	<0.0001
२०१०–११	३१६११	±११८०.१	३००४२	±१४८८	13.927	<0.0001
२०११–१२	३५४०४	±१३२१.७	३३६४७	±१६६६.५	13.428	<0.0001
२०१२–१३	३९६५३	±१४८०.३	३७६८५	±१८६६.५	13.821	<0.0001
२०१२–१३	२१०७.९	±१०६	२१४६.२	±१०६.५	4.265	<0.0001

उपरोक्त सारणी क्रमांक ३ मध्ये भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष २००३–०४ ते २०१२–१३ या कालावधीत सर्व खर्च वजा जाता प्राप्त झालेल्या एकरी उत्पन्नाची तुलना दर्शविण्यात आली आहे. वरील सारणीत दर्शविलेल्या तुलनात्मक माहितीनूसार भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष २००३–०४ ते २०१२–१३ या कालावधीत सर्व खर्च वजा जाता प्राप्त उत्पन्नादरम्यान सार्थक($P<0.05$)अंतर होते. ओलीत जमीनधारक शेतकऱ्यांच्या तुलनेत कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्याांना सर्व खर्च वजा जाता प्राप्त एकरी उत्पन्न महत्वपूर्णपणे कमी होते. तसेच वर्ष २००३–०४ ते २०१२–१३ या कालावधीत ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना सर्व खर्च वजा जाता प्राप्त एकरी उत्पन्नात सार्थक वाढझाल्याचे निदर्शनास येते.

निष्कर्ष

भंडारा जिल्ह्यातील ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना वर्ष २००३–०४ ते २०१२–१३ या कालावधीत पिकांपासून प्राप्त उत्पन्नादरम्यान सार्थक ;च्ढ०ण्०५द्धअंतर होते. ओलीत जमीनधारक शेतकऱ्यांच्या तुलनेत कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्याांना पिकांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्न महत्वपूर्णपणे कमी होते. तसेच वर्ष २००३–०४ ते २०१२–१३ या कालावधीत ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना पिकांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्नात सार्थक वाढझाली.तसेच वर्ष २००३–०४ ते २०१२–१३ या कालावधीत ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना कृषीआधारीत व्यवसायापासून प्राप्त एकरी उत्पन्नात सार्थक वाढझाली. ओलीत जमीनधारक शेतकऱ्यांच्या तुलनेत कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्याांना उपउत्पदांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्न महत्वपूर्णपणे कमी होते. तसेच वर्ष २००३–०४ ते २०१२–१३ या कालावधीत ओलीत व कोरडवाहू जमीनधारक शेतकऱ्यांना उपउत्पदांपासून प्राप्त एकरी उत्पन्नात सार्थक वाढझाली.

संदर्भ ग्रंथ

डॉ. एस. व्ही. ताठे, महाराष्ट्राचा भूगोल, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद, १५ जुलै २०१६
आधार जिल्हा सा. व. आ.स. २०१३
महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणीः २०११
महाराष्ट्र २०१०: संतोष दास्ताने
जिल्हा आर्थिक व सामाजिक समालोचः२०१३
कृषी दैनंदिनी (वसंतराव नाईक म. कृषी विद्यापीठ परभणी): २०१५
महाराष्ट्राचा भूगोल : प्रा. प्रकाश सावंत
असा हा महाराष्ट्र : के सागर पब्लिकेशन, पुणे

---

[i]डॉ. एस. व्ही. ताठे, महाराष्ट्राचा भूगोल, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद, १५ जुलै २०१६

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

* Directory Of Research Journal Indexing
* International Scientific Journal Consortium Scientific
* OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- DOAJ
- EBSCO
- Crossref DOI
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Review Of Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-
413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com